

УДК631.115.8(094.5)
© 2010

В.Ю. Гринчук

*Білоцерківський
національний аграрний
університет*

** Науковий керівник —
доктор економічних наук
О.М. Варченко*

**ФАКТОРИ ЕФЕКТИВНОСТІ
ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
ПІДПРИЄМСТВ
МОЛОКОПРОДУКТОВОГО
ПІДКОМПЛЕКСУ***

*Розглянуто основні чинники і показники оцінки
ефективності міжгалузевих взаємовідносин
у молокопродуктовому підкомплексі АПК.*

Ефективність функціонування АПК у нинішніх умовах господарювання визначається обґрунтованістю та налагодженістю стійких зв'язків між суб'єктами аграрного ринку, що виражається в установленні та динамічному розвитку економічних зв'язків і відносин на основі кооперації й інтеграції. Досвід свідчить, що ефективність взаємовідносин між виробниками молока та молокопереробними підприємствами визначається різноманітністю міжгалузевих і міжгосподарських зв'язків у молокопродуктовому підкомплексі, які істотно впливають на ефективність виробництва молока та молокопродуктів, а також на рівень задоволення потреб населення у високоякісній молочній продукції.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Питання економічних відносин у молокопродуктовому підкомплексі досліджували економісти-аграрники Е. Адмін [1], М. Ільчук [2], О. Кравченко [3], Д. Микитюк [4], Т. Мостенська [5, 6], М. Пархомець [7], І. Топіха [8] та ін. Однак у нинішніх умовах формування концепції кооперації та інтеграції необхідно здійснювати з урахуванням нових ризиків і загроз, пов'язаних з посиленням фінансової кризи, вступом нашої держави до СОТ, а також механізмів захисту внутрішнього ринку та молочної галузі від впливу деструктивних чинників з використанням нормативно-правової практики провідних країн, що вимагає проведення подальших досліджень щодо формування чинників та індикаторів.

Мета дослідження — створити єдину цілісну систему показників та умов, що потребує більш глибокого вивчення та врахування особливостей галузі, набутого вітчизняного, зарубіжного досвіду та його практичного використання в Україні.

Особливості функціонування молокопродуктового підкомплексу істотно впливають на господарську діяльність сільськогосподарських товаровиробників, молокопереробних підприємств, кон'юнктуру ринку молока та молочних продуктів, а також на економічну ефективність функціонування підкомплексу в цілому. Основ-

ними особливостями є відтворення тварин у досліджуваній галузі, тісно пов'язане з природним процесом їхнього розвитку, яким притаманні певні фізіологічні та генетичні властивості; низька еластичність пристосування пропозиції до ринкових умов при підвищенні цін унаслідок тривалого терміну комплектування поголів'я високопродуктивними тваринами і окупністю інвестицій; швидкість обігу грошових коштів у молочному скотарстві істотно нижче, ніж у інших галузях промисловості внаслідок значної тривалості виробничого циклу; ціни у промисловому секторі економіки зростають швидшими темпами, ніж у аграрному, що призводить до диспаритету цін на молоко та молочну продукцію та вартість матеріально-технічних ресурсів, необхідних для їх виробництва; попит на матеріально-технічні ресурси у молочному скотарстві перебуває у прямій залежності від попиту на молочну продукцію; існує тісний зв'язок розвитку скотарства з галузями рослинництва і, насамперед, кормовиробництвом, оскільки молочне скотарство висуває специфічні вимоги до кормової бази за обсягами та якісними показниками кормів; з метою раціонального використання земельних, трудових і матеріальних ресурсів у молочному скотарстві необхідно досягати оптимального поєднання галузей тваринництва і рослинництва; підприємства молокопродуктового підкомплексу мають змогу порівняно рівномірно одержувати продукцію і доходи впродовж року. Так, молоко і продукти його переробки належать до товарів першої необхідності і мають стійкий попит; забезпечують цілорічну зайнятість працівників, що вирівнює сезонність використання трудових та інших ресурсів; короткий термін зберігання і низька транспортабельність молока зумовлюють необхідність його оперативної переробки; споживання значної кількості молока і молочних продуктів у свіжому вигляді є істотним чинником, які створюють основу для кооперації та інтеграції процесів виробництва, переробки і реалізації продукції; поголів'я корів є ресурсом порівняно високого рівня ліквідності, що створює передумови для стійкого функціонування

підприємств галузі і можливості її збереження при скороченні або повній ліквідації дійного поголів'я корів; молочне скотарство має подвійне призначення (молоко і приплід), особливий характер використання продукції (споживання і відтворення); ринки молочної продукції можна віднести до ринків досконалої конкуренції; територіальне розміщення сільськогосподарських товаровиробників щодо молокопереробних підприємств зумовлює значні транспортні витрати.

Урахування цих особливостей дасть змогу здійснювати регулювання та вдосконалення економічних взаємовідносин між виробниками сировини і переробними підприємствами, що орієнтуються на дотримання економічних інтересів контрагентів, підвищення їхньої ефективності.

Критерієм ефективності використання окремих виробничих ресурсів є максимізація кінцевого результату за мінімальних витрат ресурсів. Однак для оцінки ефективності економічних взаємовідносин між підприємствами молокопродуктового підкомплексу цей критерій не підходить, оскільки не дає можливості визначити рівень використання наявних виробничих ресурсів. На формування взаємовигідної співпраці між підприємствами молокопродуктового підкомплексу мають вплив численні чинники, що зумовлює необхідність їх вивчення, ідентифікації та класифікації.

Нами виділено такі чинники:

економічні — система економічних відносин; канали реалізації; рівень виконання договірних зобов'язань; динаміка обсягів продукції у галузях, стан і використання виробничих ресурсів, їх кількісна та якісна характеристика; якість сировини і готової продукції; державне регулювання (податки, субсидії, дотації та ін.); фінансово-кредитна система; інвестиційна привабливість галузей; мобільність і пристосованість до вимог ринку та ін.;

технологічні — використання сучасних технологій, які сприяють підвищенню продуктивності праці; організація виробництва; продуктивність корів; рівень механізації та автоматизації виробничих процесів на стадіях виробництва та переробки; сезонність виробництва молока; стан кормової бази; організація селекційно-плеємної роботи; рівномірність розтелень; підвищення якості молока; розширення асортименту молочної продукції тощо;

організаційно-правові — забезпечують правову регламентацію функціонування суб'єктів молокопродуктового підкомплексу;

соціально-економічні — соціальні умови праці та життя людей; рівень оплати праці; кваліфікація працівників; потреби населення у певних видах продукції; платоспроможний попит і структура споживчих витрат населення, демографічний стан тощо;

природно-кліматичні та екологічні.

Для оцінки ефективності економічних відносин доцільно використовувати показники, що відображають вплив різних чинників на процес виробництва на підприємствах галузі. Показники ефективності виробництва повинні характеризувати рівень його результативності, що дозволяє здійснити її порівняльну оцінку в динаміці або за окремими підприємствами.

Оскільки показники ефективності ланок молокопродуктового підкомплексу пов'язані між собою, то при вивченні ефективності економічних відносин у системі «виробництво — переробка молока» треба розглядати вартісні та натуральні показники ефективності виробництва молока агропідприємствами і молочної продукції переробних підприємств через співставлення загальних (обсягу валової продукції, валового та чистого доходу у розрахунку на одиницю виробничих ресурсів; рівень окупності капіталовкладень і виробничих витрат; рівень задоволення потреб населення у продуктах харчування, рівень виробництва та споживання окремих видів продуктів у розрахунку на душу населення та ін.) і часткових показників (продуктивність корів, валове виробництво молока у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, на 1 корову та інших).

Методичні підходи до оцінки економічної ефективності підприємств, що входять до складу інтегрованого підприємства, залежать від типу об'єднань, до яких вони відносяться. Оцінка ефективності інтеграції може базуватися на співвідношенні затрат та обсягів, а також темпах прискорення оборотності коштів, що сприяють росту прибутку на вкладені кошти.

При визначенні ефективності роботи кожного суб'єкта молокопродуктового підкомплексу в умовах агропромислової інтеграції необхідне чітке розмежування показників проміжного та кінцевого результатів, оскільки важливо забезпечити їхнє раціональне співвідношення.

Висновки

При оцінці ефективності міжгалузевих взаємовідносин у молокопродуктовому підком-

плексі треба враховувати ефективність роботи кожного господарюючого суб'єкта з ура-

хуванням притаманних їм особливостей, різноманітних чинників, що впливають на їхнє

функціонування, а також економічні відносини між ними.

Бібліографія

1. Адмін Е.І. Наукова концепція переходу молочних ферм на енергозберігаючі технології/Е.І. Адмін, О.В. Борщ//Вісн. аграр. науки. — 1999. — № 11. — С. 33—35.
2. Ільчук М.М. Ефективне функціонування молокопродуктового підкомплексу України/М.М. Ільчук. — К.: Нічлава, 2004. — 312 с.
3. Кравченко О.М. Соціально-економічні основи ефективного виробництва продукції молочного скотарства в умовах ринку/О.М. Кравченко//Вісн. ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». — Харків: ХНАУ, 2008. — № 7. — С. 304—310.
4. Микитюк Д. Молоко та м'ясо на індустріальній основі/Д. Микитюк, О. Кудревич, М. Геймор/Пропозиція. — 2008. — № 2. — С. 32—36.
5. Мостенська Т.Л. Стан і проблеми розвитку ринку молочних продуктів в Україні//Економіка АПК. — 2004. — № 3. — С. 46—50.
6. Мостенська Т.Л. Економічний механізм функціонування молочної промисловості України/Т.Л. Мостенська. — К.: УДУХТ, 2001. — 328 с.
7. Пархоμεць М.К. Організаційно-економічні основи розвитку молокопродуктового підкомплексу в ринкових умовах/М.К. Пархоμεць. — Тернопіль: Економіч. думка, 2005. — 346 с.
8. Топіха В.І. Ринок молока та молокопродуктів в Україні/В.І. Топіха//Вісн. аграр. науки. — 2005. — № 8. — С. 62—64.